

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา

อาชีพหลักของคนไทยโดยส่วนใหญ่ คือ การเกษตร ซึ่งหนึ่งในอาชีพการเกษตรที่เป็นอาชีพที่สำคัญของคนไทยก็คือการปลูกข้าว มีทั้งปลูกข้าวเพื่อใช้บริโภคเองและเพื่อจำหน่าย ในระยะหลังเกษตรกรได้รับการส่งเสริมจากรัฐบาลให้ปลูกข้าวเพื่อจำหน่ายแก่ผู้บริโภคมากขึ้น โดยถือว่าข้าวเป็นพืชเศรษฐกิจที่นำรายได้เข้าประเทศในแต่ละปีเป็นจำนวนมาก ในปี 2538 มูลค่าส่งออกเท่ากับ 48,659 ล้านบาท ปี 2539 มูลค่าเท่ากับ 50,737 ล้านบาท และในปี 2540 มูลค่าเท่ากับ 65,804 ล้านบาทโดยปี 2538 ประเทศไทยสามารถส่งข้าวเป็นอันดับหนึ่งของโลก (รายงานเศรษฐกิจ ธ.ป.ท. , 2540 : 7)

จากความสำคัญของข้าวที่ส่งออกไปขายนารายได้เข้าสู่ประเทศเป็นจำนวนมากดังกล่าว ทางรัฐบาลจึงได้พยายามมีมาตรการในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อดึงดูดและกระตุ้นให้ชาวนาทำการผลิตข้าวที่มีคุณภาพในปริมาณที่มากขึ้น มาตรการที่ทางรัฐบาลนำมาใช้ อาทิ การประกันราคาข้าว การพยุงราคาข้าว การแจกจ่ายเมล็ดพันธุ์ข้าว การจำหน่ายปุ๋ยในราคาถูกแก่เกษตรกรและอีกหนึ่งมาตรการที่ดำเนินการสืบเนื่องมา 10 กว่าปีก็คือโครงการรับจำนำข้าวเปลือกที่เริ่มตั้งแต่วันที่ 2 มกราคม 2530 โดยมีวัตถุประสงค์ของการจัดทำโครงการนี้ 4 ประการ ประการแรก เพื่อเป็นการชะลอผลผลิตของเกษตรกรมิให้ออกสู่ตลาดมากเกินไป ประการที่สอง เพื่อให้เกษตรกรขายผลผลิตข้าวได้ในราคาที่เป็นธรรม ประการที่สาม เพื่อเป็นการช่วยเหลือให้เกษตรกรมีเงินไว้ใช้จ่ายในครอบครัวตามความจำเป็นและประการสุดท้าย เพื่อช่วยให้กระทรวงพาณิชย์และผู้ส่งออกข้าวมีเวลาในการหาตลาดต่างประเทศเพิ่ม ทำให้มีตลาดรองรับผลผลิตของเกษตรกรเพิ่มมากขึ้น ซึ่งจากวัตถุประสงค์ของโครงการรับจำนำข้าวเปลือกทั้ง 4 ประการดังกล่าว ทางรัฐบาลมีความเชื่อว่าจะช่วยแก้ไขให้กับเกษตรกรในเรื่อง ปัญหาราคาข้าวที่มีราคาต่ำให้สูงขึ้นได้ เพราะโครงการฯ จะช่วยชะลอผลผลิตข้าวของเกษตรกรมิให้ออกสู่ตลาดพร้อมกันมากเกินไป ตลอดจนเป็นการกระตุ้นให้เกษตรกรสนใจในการปลูกข้าวมากขึ้น เนื่องจากสามารถกู้เงินมาเป็นเงินทุนหมุนเวียนใช้จ่ายตามความจำเป็นได้ก่อนที่จะขายผลผลิตในตลาด โดยใช้ผลผลิตที่เป็นข้าวเปลือกเป็นหลักประกันในการกู้ยืม เพราะในระยะหลังเมื่อเกษตรกรประสบปัญหาขายข้าวได้ในราคาต่ำ ขาดทุนในการปลูกข้าวติดต่อกันหลายๆ ปีก็เปลี่ยนไปประกอบอาชีพอื่นมากขึ้น อาทิ รับจ้างทำงานตามสถานประกอบการต่าง ๆ ในเมือง เป็นต้น

ตารางที่ 1.1 ปริมาณข้าวที่ส่งออกและมูลค่าการส่งออกข้าวของประเทศไทย

ปี	ปริมาณข้าว(ล้านตัน)	มูลค่าส่งออก (ล้านบาท)
2530	4.46	22,702
2531	4.78	33,043
2532	6.04	44,802
2533	3.93	27,271
2534	4.17	30,516
2535	5.15	36,214
2536	4.99	32,959
2537	4.86	39,187
2538*	6.20	48,627
2539	5.46	50,735
2540	5.64	56,804

* ส่งออกได้มากที่สุดเป็นอันดับหนึ่งของโลก

ที่มา : รายงานประจำปี ธ.ก.ส. 2530-2540

อย่างไรก็ตามข้อเท็จจริงที่ยังคงปรากฏอย่างต่อเนื่องจนปัจจุบัน คือ เกษตรกรผู้ทำการผลิตข้าวก็ยังคงมีฐานะความเป็นอยู่ที่ยากจน แม้ตัวเลขการส่งออกข้าวจะมีปริมาณเพิ่มมากขึ้นแต่รายได้ของเกษตรกรกลับมิได้เพิ่มตาม ทั้งนี้เนื่องมาจากการที่ผลผลิตของเกษตรกรได้เข้าสู่ตลาดพร้อมกันจำนวนมาก ทำให้ราคาผลผลิตถูกดึงราคาให้ต่ำลงไม่คุ้มกับการลงทุนในการผลิต เนื่องจากผลผลิตข้าวที่เข้าสู่ตลาดมีทั้งจากนาปีและนาปรัง รัฐบาลจึงได้เข้ามาช่วยเหลือเกษตรกรโดยการแทรกแซงราคาข้าวในตลาดและกำหนดราคาขั้นต่ำของผลผลิต แต่แนวทางการดำเนินการดังกล่าวเป็นเพียงการแก้ปัญหาในระยะสั้นเท่านั้น การแก้ไขปัญหาระยะยาวที่รัฐบาลได้ดำเนินการ คือ การนำโครงการรับจำนำข้าวเปลือกที่มอบหมายให้ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) เป็นผู้ดำเนินการเข้ามาช่วยเหลือผลผลิตข้าวมิให้เข้าสู่ตลาดพร้อมกันจำนวนมาก เพื่อจะดึงราคาข้าวให้สูงขึ้น ซึ่งโครงการก็ได้รับความสนใจจากเกษตรกรในแต่ละปีแตกต่างกันไป โดยมีรายละเอียดของจำนวนเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการและจำนวนเงินกู้ที่จ่ายแก่เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการฯ ตั้งแต่เริ่มดำเนินโครงการฯ จนถึงปี 2540 ดังตารางที่ 1.2

ตารางที่ 1.2 จำนวนเกษตรกรและจำนวนเงินกู้ที่จ่ายแก่เกษตรกรในโครงการรับจำนำข้าวเปลือก

ปี	จำนวนเกษตรกร (ราย)	จำนวนเงินกู้ที่จ่าย (ล้านบาท)
2529/30	359,760	3,721
2530/31	56,142	753
2531/32	76,069	1,086
2532/33	306,611	2,338
2533/34	318,456	2,046
2534/35	323,121	2,686
2535/36*	460,103	10,358
2536/37	352,412	3,508
2537/38	368,241	3,998
2538/39	342,112	3,675
2539/40	123,558	2,942

* เกินเป้าหมายที่ตั้งไว้

ที่มา : รายงานประจำปี ธ.ก.ส. 2530-2540

การดำเนินการโครงการรับจำนำข้าวเปลือกดังกล่าว เป็นโครงการต่อเนื่องที่รัฐบาลได้สานต่อกันมาเรื่อยๆ โดยยึดนโยบายการดำเนินการโครงการฯตามวัตถุประสงค์ของโครงการฯทั้ง 4 ประการดังกล่าวข้างต้นเป็นหลักในการดำเนินการมาตั้งแต่ปี 2530 แต่การประเมินผลโครงการอย่างเป็นทางการจากหน่วยงานที่รับผิดชอบและเกี่ยวข้องยังไม่เป็นที่แพร่หลายและยังไม่มีหน่วยงานใดทำหน้าที่โดยตรงในการประเมินผลการดำเนินการ โดยเฉพาะผู้ประเมินที่เป็นบุคคลภายนอกโครงการฯ ทำให้ไม่สามารถสรุปผลการดำเนินโครงการฯ ดังกล่าวได้ว่าโครงการบรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่เพียงใดและก่อให้เกิดผลกระทบที่พึงปรารถนาและไม่พึงปรารถนาอย่างไร ผู้ศึกษาจึงสนใจที่จะประเมินผลการดำเนินโครงการดังกล่าว เพื่อเป็นข้อมูลเสนอแนะแก่ผู้รับผิดชอบโครงการได้ปรับปรุงแก้ไขในส่วนที่บกพร่อง ตลอดจนเป็นการกระตุ้นให้ผู้ปฏิบัติงานในโครงการได้พัฒนา การดำเนินงานโครงการให้เกิดประสิทธิภาพ ประสิทธิผล ความพอเพียง ความเสมอภาคและความเป็นธรรมต่อเกษตรกรมากยิ่งขึ้น โดยเลือกประเมินผลโครงการฯ ในเขตพื้นที่ของ ธ.ก.ส. สาขาต้นกำแพงและสาขา

สันป่าตอง เนื่องจากการสอบถามข้อมูลเบื้องต้นจากเจ้าหน้าที่สินเชื่อของสำนักงานเขต ธ.ก.ส. จังหวัด เชียงใหม่ 2 พื้นที่ดังกล่าวมีเกษตรกรสนใจเข้าร่วมโครงการฯ มากกว่าพื้นที่อื่น ๆ

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อประเมินความพร้อมของโครงการรับจำนำข้าวเปลือกปี 2541/2542 และประเมินผลโครงการระหว่างการดำเนินงานโครงการ
2. เพื่อประเมินผลโครงการหลังการดำเนินงานด้านประสิทธิภาพ ประสิทธิผล ความพอเพียง ความเสมอภาคและความเป็นธรรม
3. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคของ โครงการและเสนอแนะแนวทางการดำเนินงานโครงการรับจำนำข้าวเปลือกให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น

1.3 สมมติฐานของการศึกษา

1. ความเพียงพอของทรัพยากรในการดำเนินงาน ความพร้อมของบุคลากรในการปฏิบัติงาน เป็นปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการดำเนินงานในโครงการรับจำนำข้าวเปลือก
2. ความรู้ความเข้าใจในวัตถุประสงค์ของโครงการ ฯ จำนวนเกษตรกรที่ขอกู้ จำนวนสินเชื่อที่ให้กู้ การประชาสัมพันธ์โครงการ เป็นปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิผล ความพอเพียง ความเสมอภาคและความเป็นธรรมในการดำเนินงานโครงการรับจำนำข้าวเปลือก

1.4 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เพื่อเป็นแนวทางให้กับผู้รับผิดชอบโครงการปรับปรุงแก้ไขการดำเนินงานให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น
2. เพื่อเป็นแนวทางในการปรับโครงการ/แผนงานให้สอดคล้องกับความต้องการของเกษตรกร
3. เป็นการกระตุ้นให้ผู้ปฏิบัติงานในโครงการได้พัฒนาและตื่นตัวในการปฏิบัติงานในโครงการให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล

1.5 ขอบเขตของการศึกษา

ประเมินความพร้อมของโครงการรับจำนำข้าวเปลือกและประเมินผลโครงการรับจำนำข้าวเปลือกระหว่างการดำเนินงานและหลังการดำเนินงาน ของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรในจังหวัดเชียงใหม่ 2 สาขา คือสาขาสันกำแพงและสาขาสันป่าตอง

1.6 นิยามศัพท์ทั่วไป

โครงการรับจำนำข้าวเปลือก หมายถึง โครงการที่ ธ.ก.ส. ให้ความช่วยเหลือเกษตรกรที่ปลูกข้าวในด้านการเงินเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการบริโภคในครอบครัวขณะรอขายผลผลิตโดยเกษตรกรจะนำข้าวจำนำกับ ธ.ก.ส. ในอัตราดอกเบี้ยต่ำ

สินเชื่อเกษตรกร หมายถึง สินเชื่อที่ให้แก่เกษตรกรโดยตรงและกลุ่มเกษตรกรหรือสหกรณ์ที่มีสมาชิกทั้งหมดเป็นเกษตรกรโดยการให้กู้ยืมเงินเพื่อประกอบการเกษตรกรรม คือ การกลั่นกรอง การประมงและการเลี้ยงสัตว์

หยง หมายถึง นายหน้าหรือตัวแทนของโรงสีในการขายข้าวให้ผู้ส่งออกหรือค้าส่งในประเทศ (ยี่ปัว)

เกษตรกร หมายถึง เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการรับจำนำข้าวเปลือกกับ ธ.ก.ส.

ตัวชี้วัด หมายถึง เกณฑ์กำหนด 5 ประการได้แก่ ประสิทธิภาพ ประสิทธิผล ความพอเพียง ความเสมอภาคและความเป็นธรรม

1.7 นิยามศัพท์ปฏิบัติการ

ประสิทธิผล หมายถึง ความสามารถที่โครงการบรรลุวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายของโครงการ ซึ่งมี 3 ข้อ คือ

- (1) เพื่อเป็นการชะลอผลผลิตของเกษตรกรมิให้ออกสู่ตลาดมากเกินไป
 - (2) เพื่อให้เกษตรกรขายผลผลิตได้ในราคาที่เป็นธรรม
 - (3) เพื่อเป็นการช่วยเหลือให้เกษตรกรมีเงินไว้ใช้จ่ายในครอบครัวตามความจำเป็น
- โดยกำหนดตัวชี้วัดวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 และ 2 เป็น 2 ระดับดังนี้
- ประสิทธิผลมาก คือ ราคาข้าวที่เกษตรกรขายได้สูงกว่าราคาขั้นต่ำที่รัฐบาลกำหนด
- ประสิทธิผลน้อย คือ ราคาข้าวที่เกษตรกรขายได้ต่ำกว่าราคาขั้นต่ำที่รัฐบาลกำหนด

ตัวชี้วัดวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 แบ่งเป็น 2 ระดับ ดังนี้

ประสิทธิผลมาก คือ เกษตรกรที่เข้าร่วม โครงการฯ นำเงินที่ได้จากโครงการฯ ไปใช้
จ่ายในครัวเรือนในระหว่างรอการขายผลผลิต

ประสิทธิผลน้อย คือ เกษตรกรที่เข้าร่วม โครงการฯ ไม่ได้นำเงินที่ได้จากโครงการฯ ไป
ใช้จ่ายในครัวเรือนในระหว่างรอการขายผลผลิต

ประสิทธิภาพ (Efficiency) หมายถึง การจัดการทรัพยากรที่ใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด
ได้แก่ การที่เจ้าหน้าที่สินเชื่อสามารถปฏิบัติงานได้สำเร็จตามกำหนดเวลาและปฏิบัติงานอย่างเต็มศักยภาพ

ความพอเพียง (Adequacy) หมายถึง การเปรียบเทียบผลลัพธ์ของโครงการกับความ
ต้องการเข้าร่วมโครงการ โดยมีสูตรคือ $A = O / N$

A = ความพอเพียงของเงินกู้

O = ผลลัพธ์ของโครงการ (จำนวนผู้ที่ได้รับอนุมัติเงินกู้)

N = ความต้องการเข้าร่วม โครงการ (จำนวนผู้ขอ)

ความเสมอภาค (Equality) หมายถึง สัดส่วนของจำนวนเกษตรกรที่มีระดับรายได้แตกต่างกัน
มีโอกาสเท่าเทียมกันในการได้รับการพิจารณาเงินกู้จากโครงการฯ

ความเป็นธรรม (Justice) หมายถึง อัตราส่วนของราคาตลาดเปรียบเทียบกับราคา
ประเมินข้าวที่เกษตรกรจำหน่ายกับโครงการฯ และพิจารณาการตอบสนองต่อความต้องการของเกษตรกร
ผู้เสียเปรียบทางด้านเศรษฐกิจและสังคม โดยพิจารณาเปรียบเทียบการกระจายวงเงินสินเชื่อของโครงการฯ
กับกลุ่มเกษตรกรที่มีระดับรายได้แตกต่างกัน

การกระจายสินเชื่อ หมายถึง การจัดสรรเงินกู้ในโครงการฯ ให้กับเกษตรกรอย่างทั่วถึง

ความเพียงพอของทรัพยากรในการดำเนินงานโครงการฯ หมายถึง ความเหมาะสม
ของจำนวนเจ้าหน้าที่สินเชื่อโดยเปรียบเทียบกับภาระหน้าที่และความรับผิดชอบ และความเหมาะสม
ของจำนวนงบประมาณในการดำเนินงานโครงการฯ

ความรู้ความสามารถของเจ้าหน้าที่สินเชื่อ หมายถึง การที่เจ้าหน้าที่สินเชื่อสามารถ
อธิบายและให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับรายละเอียดของข้อมูลโครงการฯแก่เกษตรกรได้

ความพร้อมของเจ้าหน้าที่สินเชื่อ หมายถึง การที่เจ้าหน้าที่สินเชื่อดำเนินงานในหน้าที่ด้วยความเต็มใจและมีความกระตือรือร้นในการให้คำแนะนำ ตลอดจนให้ความสะดวกรวดเร็วในการบริการแก่เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการฯ

การประชาสัมพันธ์ หมายถึง การติดต่อสื่อสารโดยใช้สื่อต่าง ๆ เพื่อให้เกษตรกรทราบถึงรายละเอียดของโครงการฯ ตลอดจนหลักเกณฑ์และเงื่อนไขต่าง ๆ ของโครงการฯ

ทัศนคติของเจ้าหน้าที่สินเชื่อ หมายถึง ความคิดเห็นหรือความเชื่อโดยรวมที่เจ้าหน้าที่สินเชื่อใน ธ.ก.ส. มีต่อโครงการรับจำนำข้าวเปลือก โดยแบ่งเป็น 5 ระดับดังนี้

ระดับเห็นด้วยอย่างยิ่ง หมายถึง ความคิดเห็นโดยรวมที่เจ้าหน้าที่สินเชื่อใน ธ.ก.ส. มีต่อข้อความที่เกี่ยวกับโครงการฯ และงานที่ปฏิบัติร้อยละ 80 ขึ้นไป

ระดับเห็นด้วย หมายถึง ความคิดเห็นโดยรวมที่เจ้าหน้าที่สินเชื่อใน ธ.ก.ส. มีต่อข้อความที่เกี่ยวกับโครงการฯ และงานที่ปฏิบัติร้อยละ 70-79

ระดับไม่แน่ใจ หมายถึง ความคิดเห็นโดยรวมที่เจ้าหน้าที่สินเชื่อใน ธ.ก.ส. มีต่อข้อความที่เกี่ยวกับโครงการฯ และงานที่ปฏิบัติร้อยละ 60-69

ระดับไม่เห็นด้วย หมายถึง ความคิดเห็นโดยรวมที่เจ้าหน้าที่สินเชื่อใน ธ.ก.ส. มีต่อข้อความที่เกี่ยวกับโครงการฯ และงานที่ปฏิบัติร้อยละ 50-59

ระดับไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง หมายถึง ความคิดเห็นโดยรวมที่เจ้าหน้าที่สินเชื่อใน ธ.ก.ส. มีต่อข้อความที่เกี่ยวกับโครงการฯ และงานที่ปฏิบัติต่ำกว่าร้อยละ 50 ลงมา

สถานะแวดล้อม หมายถึง ปัจจัยภายนอกตัวโครงการที่อาจมีผลต่อการดำเนินงานของโครงการรับจำนำข้าวเปลือก ได้แก่ ความรู้ความเข้าใจของเกษตรกรและเจ้าหน้าที่สินเชื่อที่มีต่อโครงการรับจำนำข้าวเปลือก

ทัศนคติของเกษตรกร หมายถึง ความคิดเห็นของเกษตรกรต่อโครงการรับจำนำข้าวเปลือกทั้งในด้านการรับบริการจากโครงการ ความรู้ความเข้าใจในโครงการฯ ข้อมูลข่าวสารและประโยชน์ที่ได้รับจากโครงการโดยแบ่งเป็น 3 ระดับ ดังนี้

ระดับเห็นด้วย หมายถึง ความคิดเห็นของเกษตรกรที่มีต่อข้อความโครงการรับจำนำข้าวเปลือก ร้อยละ 50 ขึ้นไป

ระดับไม่แน่ใจ หมายถึง ความคิดเห็นของเกษตรกรที่มีต่อข้อความโครงการรับจำนำข้าวเปลือกในช่วงร้อยละ 40 – 49

ระดับไม่เห็นด้วย หมายถึง ความคิดเห็นของเกษตรกรที่มีต่อข้อความโครงการ
รับจำนำข้าวต่ำกว่าร้อยละ 40 ลงมา

1.7 แนวคิด ทฤษฎีและวรรณกรรมปริทัศน์

1.8.1 ทฤษฎีและแนวความคิด

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการประเมินผล ที่ใช้กันอยู่อย่างแพร่หลายในปัจจุบันเป็นผลมาจากพัฒนาการทางความคิดและประสบการณ์ของนักทฤษฎีการประเมินที่ช่วยกันสร้างสานต่อและสะสมมาเป็นเวลายาวนานประมาณสี่พันปีมาแล้วเมื่อ 2357 ปีก่อนคริสต์ศักราช การประเมินในลักษณะที่ปฏิบัติกันในปัจจุบันได้ผ่านขั้นตอนของพัฒนาการที่มีระบบแบบแผนมากขึ้น

ศิริชัย กาญจนวาสี (2537 : 15-81) ได้รวบรวมแนวคิดและทฤษฎีของการประเมิน เพื่อสร้างบูรณาการและทำความเข้าใจศาสตร์แห่งการประเมินในยุคปัจจุบันโดยนำเสนอแนวความคิดการประเมินผล เป้าหมายของการประเมินผล เกณฑ์การประเมินผลและหลักของการประเมินผล ดังนี้

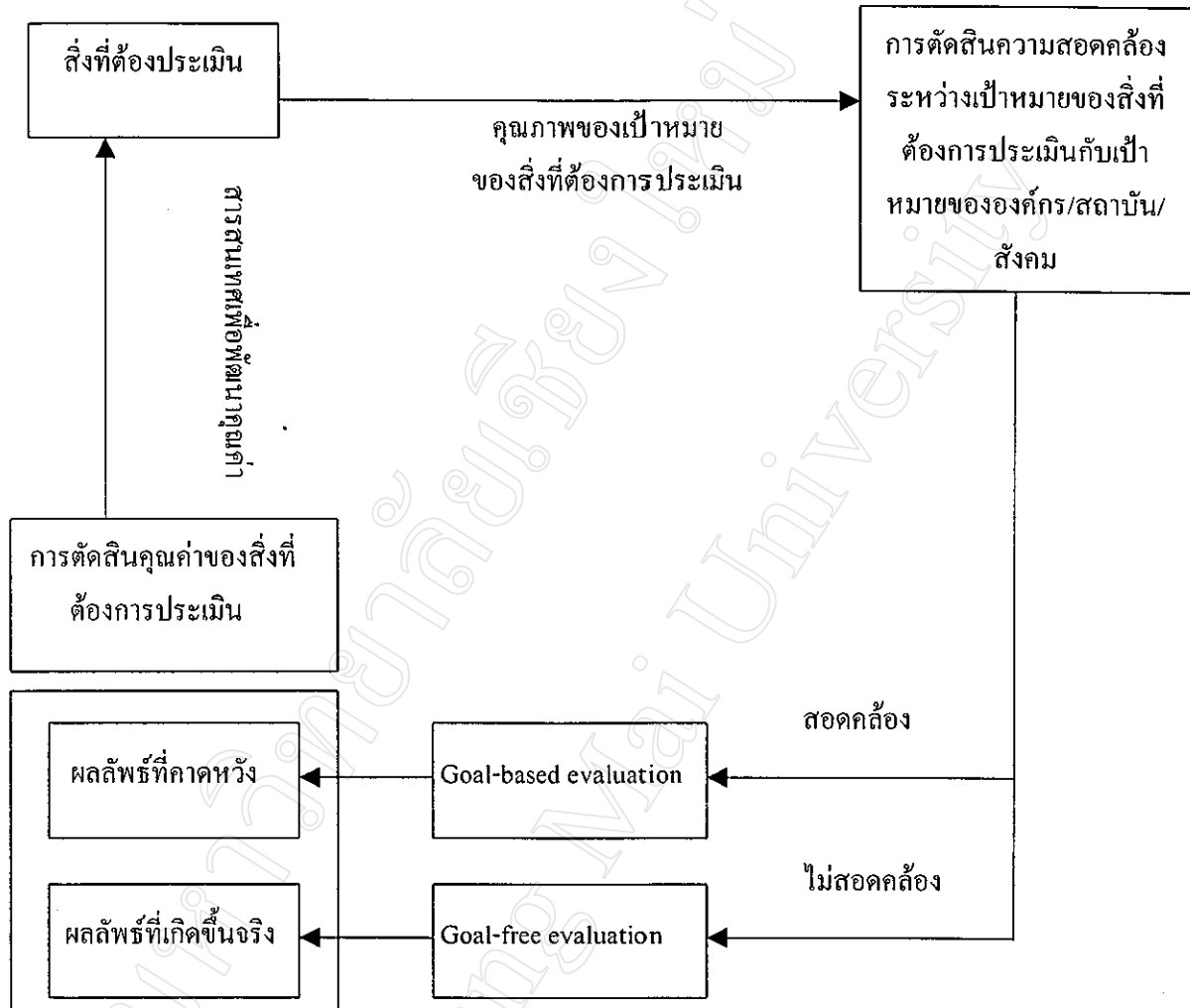
แนวความคิดการประเมินผล

การประเมินผล (Evaluation) หมายถึงการตรวจสอบความสอดคล้อง (Determining congruence) ระหว่างผลที่ได้กับวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

การประเมินผลโครงการ (Project evaluation) หมายถึง การวิเคราะห์ผลการดำเนินงานว่าเป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนดมากน้อยเพียงใด ทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพของผลงาน

ทฤษฎีเป้าหมายของการประเมินผล

การประเมินผล เป็นกระบวนการอย่างหนึ่งทางสังคมซึ่งมีวัตถุประสงค์หลักอยู่ที่การตัดสินคุณค่าของสิ่งที่ประเมินเพื่อมุ่งไปสู่เป้าหมายของการพัฒนาคุณค่าและอำนาจของสถาบัน องค์กร และสังคมโดยรวม การประเมินจึงเป็นส่วนหนึ่งในกลไกของการพัฒนาอำนาจทางการเมืองและสังคม กิจกรรมการประเมินจึงไม่สามารถหลีกเลี่ยงการมีปฏิสัมพันธ์กับปัจจัยด้านบุคคลและการเมืองทั้งภายในและภายนอกสถาบันองค์กรของสังคมอยู่ตลอดเวลาโดยรูปแบบของเป้าหมายของการประเมินมีลักษณะดังภาพที่ 1.1

ภาพ 1.1 รูปแบบของเป้าหมายของการประเมิน

การประเมินแบบอิงเป้าหมาย/วัตถุประสงค์ (goal-based evaluation) เป็นการตีคุณค่าของผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นตามที่คาดหวัง

การประเมินแบบไม่อิงเป้าหมาย/วัตถุประสงค์ (Goal-free evaluation) เป็นการตีคุณค่าของผลลัพธ์ทั้งหมดที่เกิดขึ้นจริง (Actual outcomes) ซึ่งประกอบด้วยผลลัพธ์ที่คาดหวังและผลลัพธ์ที่ไม่ได้คาดหวัง

ทฤษฎีเกณฑ์การประเมิน

1. การประเมินก่อนเริ่มปฏิบัติงาน (Pre-implementation) เป็นช่วงของการพัฒนาโครงการเพื่อประโยชน์สำหรับการวางแผนโครงการ (Planning) ควรเริ่มต้นด้วยการประเมินบริบทเพื่อเตรียมโครงการโดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็นการเตรียมเป้าหมาย/วัตถุประสงค์ของโครงการให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้ที่เกี่ยวข้อง ตัวบ่งชี้ความเหมาะสมของการเตรียมโครงการที่สำคัญได้แก่ การประเมินปัญหาความต้องการที่ต้องการแก้ไขและความเป็นไปได้ของโครงการ

2. การประเมินระหว่างการทำงาน (Implementation) เป็นช่วงของการนำโครงการไปปฏิบัติเพื่อประโยชน์สำหรับการกำกับติดตามการปฏิบัติงาน (Monitoring) โดยทั่วไปควรคำนึงถึงปัจจัยเบื้องต้น กระบวนการ และ/หรือผลปฏิบัติงานระยะสั้นที่เกิดขึ้น ตัวบ่งชี้ถึงความเหมาะสมของการปฏิบัติงาน สามารถพิจารณาได้จากความสอดคล้องระหว่างผลการปฏิบัติงานกับแผนการปฏิบัติ ประสิทธิภาพของการบริหารบุคลากรและงบประมาณของโครงการ

3. การประเมินหลังเสร็จสิ้นการปฏิบัติงาน (Post-implementation) เป็นช่วงเสร็จสิ้นโครงการแล้วเพื่อสรุปผลของโครงการ (Summating) นักประเมินควรคำนึงถึงผลผลิต (Output) อันเป็นผลโดยตรงจากโครงการและผลลัพธ์ (Outcome) อันเป็นผลต่อเนื่องภายนอก ซึ่งอาจเป็นผลพลอยได้ และผลกระทบระยะยาว ตัวบ่งชี้ความสำเร็จที่สำคัญได้แก่ ประสิทธิภาพและประสิทธิภาพ เพื่อการตัดสินใจสถานภาพสรุปของโครงการ

หลักของการประเมินผล จำแนกได้ 5 ประเภทคือ

1. Efficiency เป็นการวัดประสิทธิภาพและสมรรถภาพในการปฏิบัติงานโดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงระหว่างดำเนินงานและเมื่อโครงการเสร็จสิ้นไปแล้ว เช่น ตรวจสอบว่าโครงการดำเนินไปได้ตามกำหนดเวลาหรือไม่

2. Quality เป็นการประเมินผลเกี่ยวกับคุณภาพของการปฏิบัติงานและผลที่ได้รับจากโครงการว่าตรงตามมาตรฐานที่ต้องการหรือไม่

3. Economic and Financial Assessment เป็นการพิจารณาว่าโครงการไหนจะได้ผลคุ้มค่ากับการลงทุนเป็นการควบคุมค่าใช้จ่ายในระหว่างดำเนินการและเป็นการพิจารณาถึงผลที่ได้รับมาเทียบกับทุนที่ได้ลงไป

4. Goal Attainment เป็นการพิจารณาถึงผลของโครงการว่าแก้ปัญหาที่ต้องการได้มากน้อยเพียงใด และประเมินไปตามนโยบายที่กำหนดไว้หรือไม่

5. Significance เป็นการพิจารณาถึงผลกระทบต่างๆโดยทางตรงและทางอ้อม อันอาจเกิดขึ้นในขณะดำเนินการและขณะเมื่อโครงการได้เสร็จสิ้นไปแล้วผลกระทบเหล่านี้อาจเป็นสิ่งที่ไม่เคยคาดคิดไว้ล่วงหน้าก็ได้

ประชุม รอดประเสริฐ (2529 : 46 – 76) ได้รวบรวมแนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการบริหารโครงการ ระบบการบริหารโครงการและบทบาทของผู้บริหาร โครงการไว้ ดังนี้

กระบวนการบริหารโครงการ

การบริหารโครงการเป็นงานชนิดหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับโครงการจะต้องร่วมมือร่วมใจกันปฏิบัติงานเพื่อให้บรรลุถึงความสำเร็จหรือเป้าหมายของโครงการ ความสำเร็จจะเกิดขึ้นได้ย่อมต้องอาศัยกระบวนการในการบริหารงาน ซึ่งประกอบด้วยหลักการที่สำคัญหลายหลักการด้วยกัน เช่น การวางแผน (Planning) การจัดหน่วยงาน (Organizing) การอำนวยการ (Directing) และการควบคุม (Controlling) เป็นต้น

การวางแผน หมายถึง การดำเนินการในการรวบรวมแนวความคิดและข้อมูลต่าง ๆ เพื่อจัดทำร่างโครงการและใช้ร่างโครงการนี้เป็นกรอบในการปฏิบัติงานในลักษณะที่ว่าทำอะไร ทำไปทำไม ทำเมื่อใด ทำที่ไหน ใครเป็นผู้ทำ และทำอย่างไร การวางแผนโครงการเป็นขั้นตอนแรกของผู้บริหารโครงการหรือผู้เกี่ยวข้องจะต้องจัดทำและสร้างความเข้าใจให้เกิดขึ้นจึงจะทำให้การดำเนินงานหรือการบริหารโครงการเป็นไปด้วยดีและบรรลุถึงเป้าหมายของโครงการ

การจัดหน่วยงาน หมายถึง การจัดรูปแบบในการบริหารโครงการรวมทั้งการจัดคนให้เข้าทำงานโดยจะต้องกำหนดให้ชัดเจนว่าหน่วยงานใดทำหน้าที่รับผิดชอบอะไรและประกอบด้วยบุคคลที่เกี่ยวข้องเป็นจำนวนเท่าใด เครื่องมือและวัสดุอุปกรณ์ควรมีอะไรบ้าง การจัดหน่วยงานเป็นขั้นตอนที่แสดงถึงขอบข่ายงาน ระยะเวลาที่ต้องกระทำ การประสานงานกับหน่วยงานอื่นและกลไกในการปฏิบัติงาน อันจะนำมาซึ่งประสิทธิภาพของงานหรือโครงการ

การอำนวยการ หมายถึง การมอบหมายอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบในการดำเนินโครงการให้บุคคล กลุ่มบุคคลและหน่วยงาน และให้บุคคล กลุ่มบุคคลและหน่วยงานทราบว่ามีขอบเขตในการปฏิบัติภารกิจมากน้อยเพียงใด มีกิจกรรมใดบ้างที่จะต้องกระทำอยู่ภายใต้การควบคุมบังคับบัญชาของผู้ใดหรือหน่วยใด หากมีปัญหาอุปสรรคหรือมีเรื่องที่ต้องการแก้ปัญหาและการตัดสินใจบุคคลใดหรือหน่วยงานใดจะเป็นผู้กระทำหน้าที่นั้น นอกจากนี้การอำนวยการยังครอบคลุมไปถึงการกำหนดรายละเอียดและการอนุมัติการเบิกจ่ายทรัพยากรต่างๆ ที่ต้องใช้ในการปฏิบัติงานโครงการ

ฉะนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่าการอำนวยการเป็นกระบวนการที่เน้นการใช้อำนาจหน้าที่เพื่อการบริหารโครงการเป็นสำคัญ

การควบคุม หมายถึง การตรวจสอบ ติดตามและประเมินผลการปฏิบัติงานโครงการ แต่ละกิจกรรมหาแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้ความสำเร็จของโครงการเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้การควบคุมยังรวมไปถึงการจัดทำรายงานความก้าวหน้าของการดำเนินโครงการเพื่อให้ผู้เกี่ยวข้องได้ทราบ และเป็นการประชาสัมพันธ์หรือเผยแพร่โครงการไปในตัวด้วย

ระบบการบริหารโครงการ

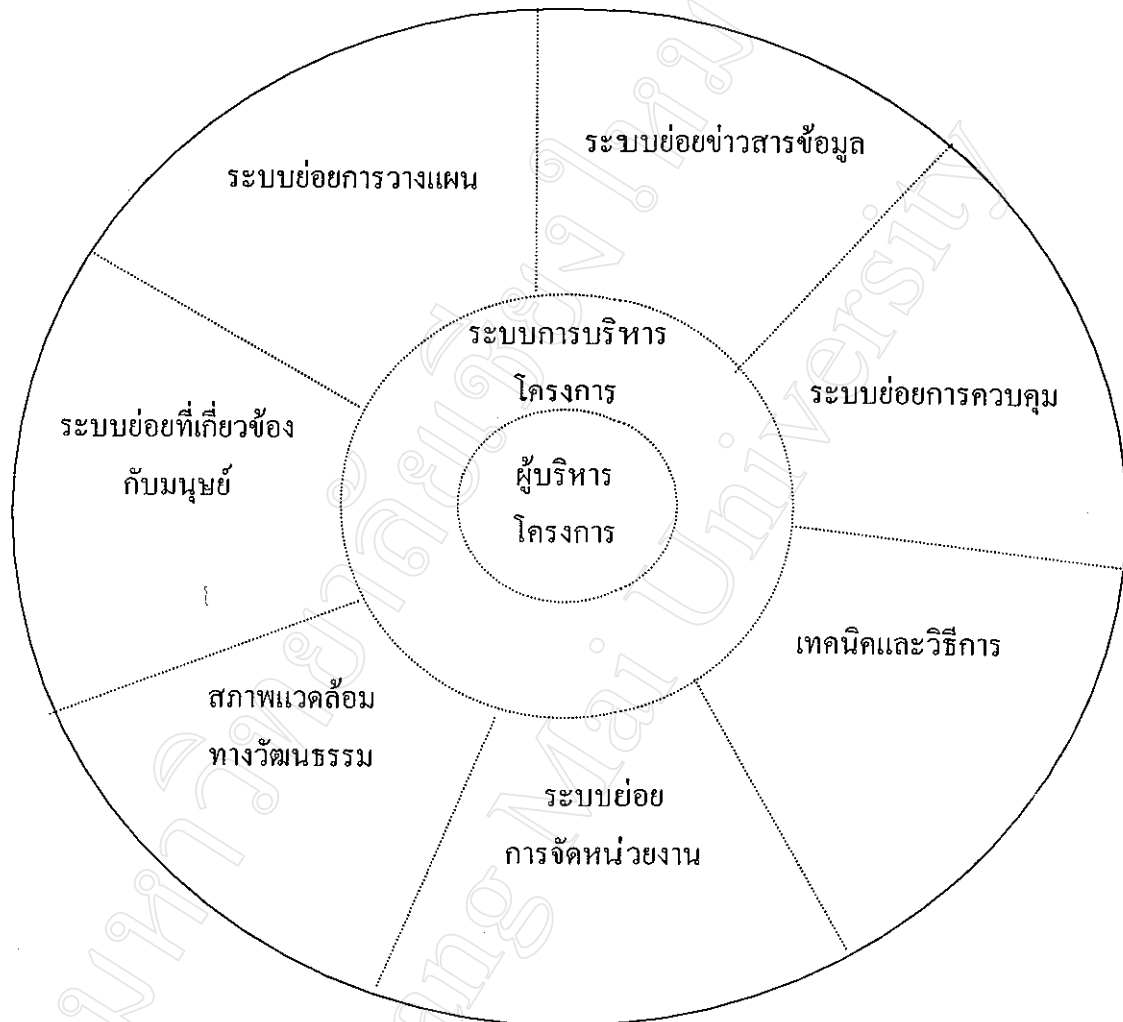
เมื่อโครงการใดโครงการหนึ่งได้รับการคัดเลือกหรือได้รับการยอมรับให้ดำเนินการได้ การบริหารโครงการก็ย่อมเกิดขึ้นโดยบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้องจะต้องพยายามทำให้กิจกรรมทุกกิจกรรมของโครงการบรรลุถึงความสำเร็จ โดยมุ่งถึงความสำเร็จใน 3 ลักษณะคือ

1. โครงการสำเร็จภายในระยะเวลา (Schedule) ที่กำหนดไว้
2. โครงการสำเร็จภายใต้จำนวนงบประมาณ (Budget) ที่จัดสรรให้
3. วัตถุประสงค์โครงการบรรลุตามเป้าหมายที่ต้องการ

การบริหารโครงการจะเป็นไปด้วยดีขึ้นอยู่กับปัจจัยที่สำคัญหลายประการกล่าวคือ ประการแรก จะต้องมียุทธศาสตร์ (Resources) สนับสนุนในปริมาณและคุณภาพที่เหมาะสม ประการที่สอง การดำเนินงานโครงการทั้งการวางแผนและการควบคุมแผนจะต้องทำร่วมกันเป็นกลุ่ม (Team) และประการที่สาม ผู้บริหารโครงการและผู้ที่เกี่ยวข้องกับโครงการจะต้องมีความรู้ความเข้าใจในโครงการที่จะต้องกระทำเป็นอย่างดี โดยแต่ละคนแม้จะมีพื้นฐานวิชาการ (Discipline) ต่างกันแต่จะต้องเข้าใจโครงการไปในทิศทางเดียวกัน จึงจะมีส่วนช่วยสนับสนุนให้โครงการบรรลุถึงความสำเร็จด้วยดี

การบริหารโครงการจะต้องดำเนินการเป็นระบบ (System) ที่จะต้องเกี่ยวกับระบบย่อย (Subsystems) เป็นจำนวนมากขึ้นผู้บริหารโครงการ (Project Manager) จะต้องพยายามผสมผสานระบบย่อยต่าง ๆ เข้าด้วยกันเพราะระบบย่อยเหล่านี้จะเป็นตัวช่วยให้การดำเนินงานโครงการบรรลุถึงวัตถุประสงค์ภายในระยะเวลาที่กำหนดและภายใต้จำนวนงบประมาณที่ได้รับ ระบบการบริหารโครงการมีลักษณะดังแผนภาพ 1.2

จากแผนภาพ 1.2 แสดงให้เห็นว่าการบริหารโครงการเป็นการดำเนินงานเชิงระบบ (System approach) ที่ประกอบด้วยระบบย่อย (Subsystem) หลายระบบโดยมีลักษณะพอสังเขป ดังนี้

แผนภาพ 1.2 ระบบการบริหารโครงการ

(1) ระบบย่อยการจัดหน่วยงาน (Facilitative Organizational Subsystem) เป็นการ จัดโครงสร้างของอำนาจหน้าที่ ความรับผิดชอบและสายงานของกลุ่มผู้ดำเนินโครงการ(Team Project) เพื่อให้สามารถดำเนินโครงการให้เป็นไปด้วยดี ตั้งแต่เริ่มต้นดำเนินการจนกระทั่งโครงการนั้นแล้วเสร็จ

(2) ระบบย่อยการควบคุมโครงการ (Project Control Subsystem) เป็นการเลือกสรรวิธี การดำเนินงาน การจัดสรรงบประมาณ และการกำหนดระยะเวลาในการดำเนินโครงการ ตลอดจนการ

วิเคราะห์ข้อมูลย้อนกลับ (Feedback) เพื่อการปรับปรุงแก้ไขการดำเนินงานโครงการ ทั้งนี้เพื่อให้โครงการบรรลุถึงความสำเร็จตามกำหนดเวลา และภายใต้งบประมาณที่ได้รับการจัดสรร

(3) ระบบย่อยการบริหารข้อมูลโครงการ (Project Management Information) เป็นการรวบรวมและพิจารณาข้อมูลและรายงานต่าง ๆ จากสมาชิกแต่ละกลุ่มผู้ดำเนินโครงการแล้วตัดสินใจร่วมกันเพื่อการบริหารโครงการให้บรรลุถึงเป้าหมายที่ต้องการ

(4) เทคนิคและวิธีการ (Techniques and Methodology) เป็นการใช้เทคนิคเช่น PERT, CPM หรือวิธีการบริหารอื่นๆ ในการประเมินองค์ประกอบ ปัจจัยที่ไม่แน่นอนเพื่อการตัดสินใจในการดำเนินโครงการ

(5) ระบบย่อยสภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรม (Cultural Ambience Subsystem) เป็นการพิจารณาถึงความรู้สึก ความคิดเห็น เจตคติ ค่านิยม ความเชื่อ ของสังคมหรือบุคคลในสังคมต่อวิธีการดำเนินโครงการ สภาพทางวัฒนธรรมของคนในสังคมดังกล่าว มีอิทธิพลอย่างสำคัญต่อการบริหารโครงการ กล่าวคือ หากโครงการที่คิดขึ้นไม่สอดคล้องกับความเชื่อของสังคม ย่อมหมายถึงว่าโครงการนั้นจะไม่สามารถดำเนินการได้หรือดำเนินการได้ โดยไม่ราบรื่น เป็นต้น

(6.) ระบบย่อยการวางแผน (Planning Subsystem) เป็นการดำเนินงานโครงการที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดวัตถุประสงค์ วิธีการดำเนินงาน การกำหนดระยะเวลา การจัดสรรงบประมาณและการจัดสรรทรัพยากรอื่น ๆ เช่น คน วัสดุอุปกรณ์ เพื่อให้การดำเนินงานโครงการบรรลุถึงเป้าหมายที่กำหนดไว้ในลักษณะที่ว่า จะทำอะไร ทำไปทำไม ใครทำอะไร จะใช้อะไรบ้าง ทำเมื่อใด เสร็จสิ้นเมื่อใดและทำได้อย่างไร

(7) ระบบย่อยที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์ (Human Subsystem) เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความเข้าใจถึงสภาพและความต้องการของคนโดยจะต้องเข้าใจถึงกระบวนการจิตใจคน การอยู่และการกระทำภารกิจร่วมกัน การติดต่อสัมพันธ์ รวมทั้งความรู้ที่เกี่ยวข้องกับสังคมวิทยา จิตวิทยา มนุษยวิทยา และอื่น ๆ ในอันจะนำมาซึ่งความเห็นอกเห็นใจ ความสมานสามัคคีในการที่จะดำเนินโครงการร่วมกันโดยให้โครงการนั้นสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดไว้

บทบาทของผู้บริหารโครงการ

มีหน้าที่บูรณาการ และผสมผสานระบบย่อยต่าง ๆ ของโครงการให้ไปด้วยกันและเข้ากันได้ดีเพื่อให้โครงการบรรลุความสำเร็จตามกำหนดเวลาและภายใต้งบประมาณตลอดจนภายใต้วัตถุประสงค์ที่กำหนดให้โดยมีบทบาทที่สำคัญ 3 บทบาทคือ

- (1) บทบาทการให้คำแนะนำปรึกษาโดยตรง (Direct Supervisory)
- (2) บทบาทการอำนวยความสะดวก (Facilitating Capacity) ทั้งด้านวิธีการ ระเบียบ กฎเกณฑ์สภาพทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองในลักษณะต่าง ๆ
- (3) บทบาทความเป็นผู้นำในด้านการให้บริการ (Service) แก่บุคคลซึ่งเป็นคณะทำงาน

มยุรี อนุমানราชชน (2543 : 90 - 94) ได้สรุปแนวความคิดเกี่ยวกับการวางแผนโครงการที่สำคัญไว้ ดังนี้

ความสำคัญของการวางแผนโครงการ

การวางแผนเป็นการพิจารณากำหนดเป้าหมาย ขั้นตอนการปฏิบัติงาน การประสานงาน การกำหนดมาตรฐานการทำงาน เพื่อประโยชน์ในการควบคุมและพัฒนาทางเลือกของแนวทางการดำเนินงานที่ได้รับความเห็นชอบแล้ว การวางแผนโครงการอย่างมีประสิทธิภาพมีความสำคัญมากต่อความสำเร็จและความล้มเหลวของโครงการ การวางแผนโครงการสรุปความสำคัญ ได้ ดังนี้

- (1) การใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพสำหรับโครงการที่แตกต่างกันจำนวนมากจำเป็นต้องทำการวางแผนอย่างเป็นระบบ
- (2) การวางแผนโครงการเป็นระบบย่อยระบบหนึ่งของการบริหารโครงการ ซึ่งต้องเกี่ยวข้องกับระบบย่อยหลาย ๆ ระบบในขั้นตอนของวงจรโครงการ
- (3) การวางแผนโครงการอย่างมีประสิทธิภาพทำให้โครงการแล้วเสร็จภายในเวลาที่กำหนดและภายในงบประมาณของโครงการ
- (4) การวางแผนโครงการทำให้สามารถตัดสินใจริเริ่มโครงการ จัดสรรทรัพยากรอย่างสมเหตุสมผลและมีประสิทธิภาพ

แผนโครงการ

เมื่อโครงการได้รับการยอมรับและมีการตัดสินใจให้ดำเนินโครงการ จำเป็นต้องจัดทำแผนดำเนินการ (plan of execution) สำหรับโครงการนั้น ๆ โดยผู้บริหารโครงการต้องคำนึงถึงการมีส่วนร่วมในโครงการของผู้ที่เกี่ยวข้องในโครงการ ซึ่งการมีส่วนร่วมมีความหมาย 3 ประการ คือ

- (1) การมีส่วนร่วมกำหนดทิศทางและติดตามควบคุมงาน
- (2) การมีส่วนร่วมในโครงการโดยผ่านกลไกขององค์กรหรือองค์กรที่จัดตั้งขึ้นอันเป็นผลจากระบวนการมีส่วนร่วม เช่น สหกรณ์ สมาคม คณะกรรมการ

(3) การให้อำนาจแก่ผู้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจและการดำเนินงานจะช่วยพัฒนาทักษะและความสามารถในการบริหารให้ดีขึ้น

วันรักษ์ มิ่งมณีนาคิน (2534 : 49-59) ได้สรุปแนวความคิดเกี่ยวกับนโยบายสินเชื่อสู่ชนบทและแนวความคิดเกี่ยวกับสินเชื่อเกษตรกรที่รัฐบาลได้ดำเนินการสนับสนุนและให้ความสำคัญ ดังนี้

แนวความคิดเกี่ยวกับนโยบายสินเชื่อสู่ชนบท

รัฐบาลเริ่มให้ความสำคัญในภาคเกษตรกรรมโดยปรากฏอยู่ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 2 ซึ่งได้เน้นเกี่ยวกับสถาบันการเงินที่ให้สินเชื่อการเกษตรของรัฐบาลและริเริ่มส่งเสริมให้สถาบันการเงินของเอกชน เข้ามามีบทบาทในการปล่อยสินเชื่อด้านการเกษตรเพิ่มมากขึ้น เช่น ในปี 2536 ได้เพิ่มสัดส่วนสินเชื่อด้านการเกษตรต่อเงินฝากจากเดิมร้อยละ 11 เป็นร้อยละ 20 ของยอดเงินฝากเมื่อสิ้นปีก่อนหน้า เพื่อสนับสนุนและส่งเสริมให้เกษตรกรได้มีโอกาสมีแหล่งเงินทุนที่จะใช้ซื้อปัจจัยการผลิตเพื่อเพิ่มผลผลิตและขยายการผลิตให้ได้มากยิ่งขึ้น

แนวความคิดเกี่ยวกับสินเชื่อเกษตรกร

ความหมายของสินเชื่อเกษตรกร

ตามคำนิยามของธนาคารแห่งประเทศไทย สินเชื่อเกษตรกร หมายถึง การให้กู้ยืม/ให้เครดิตแก่เกษตรกรผู้ประกอบการกสิกรรม การประมงและการเลี้ยงสัตว์โดยกำหนดให้ผู้ที่จะได้รับสินเชื่อ คือ เกษตรกรทั้งที่เป็นเอกชนและนิติบุคคล กลุ่มเกษตรกรและสหกรณ์ที่มีสมาชิกทั้งหมดเป็นเกษตรกร รวมไปถึงธุรกิจการเกษตรด้วย ทั้งนี้เพื่อให้การดำเนินงานด้านสินเชื่อการเกษตรมีลักษณะครบวงจร

หลักในการอำนวยการสินเชื่อเกษตรกร มีดังนี้

- (1) มีความเสี่ยงน้อยที่สุด
- (2) ได้รับผลตอบแทนเต็มเม็ดเต็มหน่วย
- (3) ความอยู่รอดของกิจการ

ขั้นตอนการอำนวยความสะดวกโดยทั่วไป มีอยู่ 4 ขั้นตอนดังนี้

- (1) ดำเนินการขออนุญาตผู้กู้
- (2) การวิเคราะห์พิจารณาผู้ขอกู้โดยพิจารณา 3 ลักษณะคือ
 - ตัวผู้ขอกู้ (Character)
 - ตัวโครงการ (Project)
 - หลักประกัน (Collateral)
- (3) การจัดทำรายงานเสนอต่อผู้บริหารสินเชื่อพร้อมข้อสรุปและข้อคิดเห็น
- (4) การติดตามผลการให้สินเชื่อว่าเป็นไปตามวัตถุประสงค์หรือไม่

1.8.2 วรรณกรรมปริทัศน์

ธงชัย อมฤตธรรม (2539) ศึกษาเรื่อง การบริหารสินเชื่อของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร สาขาเชียงใหม่ พบว่าผลการดำเนินงานของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร สาขาเชียงใหม่ ระหว่างปี 2532 – 2538 สามารถดำเนินการได้ตามเป้าหมายในด้านการรับเกษตรกรเป็นลูกค้า การให้สินเชื่อและการเรียกเก็บหนี้ ส่วนการติดตามหนี้ค้างชำระไม่สามารถทำได้ตามเป้าหมายที่กำหนดไว้

สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (TDRI) (2539) ศึกษาเรื่องโครงการตลาดการเงินในชนบทไทย 2539 ผลจากการศึกษาสรุปได้ว่าทางด้านเงินออม ชาวชนบทมีเงินออมค่อนข้างสูงในรูปการซื้อทรัพย์สิน โดยปัจจัยที่มีผลต่อการออมได้แก่

- (1) จำนวนสาขาของสถาบันการเงิน
- (2) รายได้ของครอบครัว
- (3) ตัวแปรอื่นๆ ที่วัดฐานะและความจำเป็นในการออม

ทางด้านโครงสร้างเงินกู้ของ ธ.ก.ส. มีการเปลี่ยนแปลงไปสู่ทิศทางที่เป็นผลดีต่อการเพิ่มประสิทธิภาพของภาคเกษตร กล่าวคือ สัดส่วนสินเชื่อระยะกลางและระยะยาว เพิ่มขึ้นจากร้อยละ 9.3 ในปี 2529 มาเป็นร้อยละ 42.7 ในปี 2539 ส่วนในด้านบทบาทของสหกรณ์การเกษตรในภาพรวมพบว่าแม้สหกรณ์การเกษตรจะมีการดำเนินธุรกิจที่หลากหลายรูปแบบมากขึ้น คือ มีทั้งธุรกิจสินเชื่อ รับฝากเงิน การจัดหาสินค้ามาจำหน่าย รวบรวมผลผลิต แปรรูปสินค้า ให้บริการและส่งเสริมการเกษตร แต่บทบาทหลักของสหกรณ์การเกษตรส่วนใหญ่ยังคงอยู่ที่ธุรกิจการให้สินเชื่อ ปริมาณธุรกิจด้านนี้ในปี

หนึ่ง ๆ มีมูลค่าเกือบร้อยละ 40 ของปริมาณธุรกิจทั้งหมด ในขณะที่การดำเนินธุรกิจอื่นยังน้อยและไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร ผลประกอบการที่วัดในรูปของกำไรขั้นต้นชี้ให้เห็นว่า กว่าร้อยละ 70 ของกำไรทั้งหมดมาจากธุรกิจสินเชื่อ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นการให้สินเชื่อในระยะสั้นและเป็นที่น่าสังเกตว่า การดำเนินกิจกรรมของสหกรณ์การเกษตรส่วนใหญ่ยังคงอาศัยแหล่งเงินทุนจากภายนอกอยู่มาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งเงินกู้ยืมดอกเบี้ยต่ำจาก ธ.ก.ส. แสดงว่า สหกรณ์การเกษตรยังคงพึ่งพิง ธ.ก.ส. อยู่ค่อนข้างสูง

สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (TDRI) (2534) ศึกษาเรื่องบทบาทของ ธ.ก.ส. กับการดำเนินงานสินเชื่อเพื่อการเกษตร ผลการศึกษาพบว่าในด้านโครงสร้างพื้นฐานของแนวคิดการจัดตั้ง ธ.ก.ส. ของรัฐบาลมีเป้าหมายหลัก คือการสนองนโยบายของรัฐบาลในด้านการพัฒนาเศรษฐกิจการเกษตรโดยปล่อยสินเชื่อแก่เกษตรกรในอัตราดอกเบี้ยที่ต่ำ ซึ่งการกำหนดให้ ธ.ก.ส. จัดสรรสินเชื่อโดยคิดอัตราดอกเบี้ยที่ต่ำซึ่งบางครั้งต่ำกว่าต้นทุนรวม ทำให้ทาง ธ.ก.ส. ขาดแรงจูงใจในการระดมเงินออมจากเขตชนบทและทำให้เกิดพฤติกรรมการปันส่วนสินเชื่อให้แก่เกษตรกรฐานะดีและปานกลางเป็นส่วนใหญ่ เพื่อลดความเสี่ยงในการปล่อยสินเชื่อ เกษตรกรขนาดเล็กที่มีฐานะยากจนและต้องเช่าที่ดิน ส่วนหนึ่งไม่สามารถจะกู้กับ ธ.ก.ส. ได้ ต้องพึ่งสินเชื่อในระบบซึ่งมีอัตราดอกเบี้ยสูงอยู่ต่อไป

รังสรรค์ พิมสารี (2532) ศึกษาเรื่องการวิเคราะห์การจำแนกผู้กู้สินเชื่อการเกษตรกรณีศึกษาอำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ ผลการศึกษาพบว่าลักษณะของผู้กู้สินเชื่อการเกษตรที่มีระดับนัยสำคัญและถูกนำไปวิเคราะห์ในแบบจำลองมี 7 ลักษณะ ประกอบไปด้วยตัวแปรที่เป็นอัตราส่วนทางการเงิน 5 ตัวแปร และตัวแปรที่ไม่เป็นอัตราส่วนทางการเงินอีก 2 ตัวแปร ซึ่งนำไปใช้ในการกำหนดนโยบายการปล่อยสินเชื่อเพื่อลดความเสี่ยงของธนาคารในการให้กู้

บัณฑิต ชมพูบาล (2530) ศึกษาเรื่อง การศึกษาผลการดำเนินงานโครงการรับจำนำข้าวเปลือกของ ธ.ก.ส. หน่วยทำการป่าซาง จังหวัดลำพูน ประจำปีการผลิต 2530/31 ปรากฏว่าปัญหาส่วนใหญ่ของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการมีดังนี้

(1) เกษตรกรในหลายตำบล ประสบปัญหาเรื่องตลาดข้าวเปลือก เมื่อจะไถ่จำนำตามระยะเวลาที่กำหนดไว้ ทั้งนี้เพราะผู้ซื้อมักจะจำกัดอยู่ในเฉพาะท้องถิ่น จึงกดราคาข้าวเปลือกได้

(2) ปัญหาการขาดแคลนยุงฉางสำหรับเก็บรักษาข้าวเปลือกเมื่อจำนำทำให้ต้องนำข้าวไปรวมกับคนอื่นเกิดปัญหาในการรอเกษตรกรแต่ละรายเก็บข้าวเปลือกให้เสร็จเรียบร้อยทำให้เกษตรกรบางรายไม่สามารถเบิกเงินได้ต้องให้สมาชิกในกลุ่มของตนนำข้าวไปเก็บในยุงฉางครบถ้วนก่อนและการตรวจสอบปริมาณและความชื้นของข้าวเปลือกของเกษตรกรแต่ละราย ธนาคารก็ไม่สะดวก

พิชิต ธานี (2528) ศึกษาเรื่อง สินเชื่อเกษตรกรในภาคเหนือ ซึ่งเป็นการศึกษาถึงบทบาทของสินเชื่อการเกษตรนอกระบบและสินเชื่อการเกษตรในระบบ ตลอดจนปัญหาเกี่ยวกับสินเชื่อการเกษตรในภาคเหนือ ผลการศึกษาพบว่าสินเชื่อการเกษตรในภาคเหนือประสบปัญหานี้ค้างชำระมาก เนื่องจากเกษตรกรไม่นำเงินกู้ไปใช้ตามวัตถุประสงค์ที่ขอกู้ แต่นำไปใช้ในการบริโภคหรือใช้จ่ายในสิ่งที่ไม่ก่อให้เกิดประโยชน์

สุรพล วรรณบุตร (2522) ศึกษาเรื่องนโยบายสินเชื่อเกษตรกร กรณีศึกษาความเสี่ยงในการให้สินเชื่อการเกษตร ได้ชี้ให้เห็นว่าความเสี่ยงในการอำนวยสินเชื่อการเกษตรประกอบไปด้วย

(1) ปัจจัยการผลิต คือที่ดินมีความเสี่ยงสูงเนื่องจากระบบชลประทานมีน้อย แรงงานมีความเสี่ยงเนื่องจากการศึกษาต่ำ ทนส่วนใหญ่มีความเสี่ยงเนื่องจากยังใช้เครื่องมือแบบดั้งเดิมในการผลิตและการประกอบการยังเป็นขนาดเล็กเป็นส่วนใหญ่

(2) ผลผลิตที่เกษตรกรผลิตได้ต่อไร่ของประเทศไทยเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศอื่นๆ ยังต่ำมาก

(3) การตลาด การซื้อขายยังผ่านพ่อค้าคนกลาง ไม่มีอำนาจในการกำหนดราคา

(4) รายได้ที่เกษตรกรได้รับยังต่ำมาก

(5) สถานภาพของการประกอบเกษตรกรทั่วไปมีความสามารถในการดำเนินการต่ำ

ดวงใจ จิมมะวงษ์ (2517) ศึกษาเรื่องสินเชื่อเพื่อการเกษตร : ความร่วมมือระหว่างธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรกับธนาคารพาณิชย์ พบว่าปัญหาการดำเนินงานของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรที่ต้องประสบปัญหานี้คือ

(1) ปัญหาด้านการจัดการ

(2) ปัญหาด้านหน่วยงานส่งเสริมการเกษตร

(3) ปัญหาการไม่ได้รับการชำระหนี้

(4) ปัญหาด้านเงินทุนการดำเนินงานของธนาคาร

(5) ปัญหาการควบคุมการดำเนินงาน

พันธุ์ม ดิษยมณฑลและคณะ (2515) ทำการวิจัยเรื่องสินเชื่อเกษตรกรในประเทศ ในระหว่าง พ.ศ. 2505-2506 สรุปได้ว่าเกษตรกรในภาคเหนือมีหนี้สินเฉลี่ยครัวเรือนละ 1,377.42 บาท เกษตรกรที่กู้เพื่อการผลิตคิดเป็นร้อยละ 47.78 ของจำนวนเกษตรกรที่กู้ทั้งหมด ความสามารถในการชำระหนี้คืนเงินต้นเท่ากับ 77.8 และความสามารถในการชำระดอกเบี้ยเท่ากับร้อยละ 95.8 อัตราดอกเบี้ยโดยเฉลี่ยร้อยละ 3.3 บาทต่อเดือน

Dunn และ Frey (1976) ทำการวิจัยในหัวข้อ “Discriminant Analysis of Loans for Cash Grain Farms” โดยใช้เทคนิค Multiple Discriminant Analysis ผลการศึกษาพบว่า ลักษณะของสิ่งที่เป็นตัวบ่งชี้ว่าจะมีผลทำให้เกษตรกรไม่ประสบความสำเร็จในการนำสินเชื่อไปลงทุนมี 4 ลักษณะ คือ

- (1) อัตราส่วนหนี้สินทั้งหมดต่อสินทรัพย์ทั้งหมด
- (2) จำนวนเงินกู้ยืมที่เกษตรกรนำไปลงทุนในการทำประกันชีวิต
- (3) อัตราส่วนของเงินกู้หรือสินเชื่อที่เกษตรกรได้รับจาก PCA ต่อรายได้สุทธิที่เป็นเงินสดจากการทำฟาร์ม
- (4) จำนวนเนื้อที่ของที่ดินที่เกษตรกรเป็นเจ้าของ

Evans Carson (1971) ทำการวิจัยในหัวข้อ “Analysis of Successful and Unsuccessful Farm Loan In South DaKota” ผลการศึกษาพบว่า ลักษณะของเกษตรกรที่เป็นสินเชื่อที่ไม่ประสบความสำเร็จมี 5 ลักษณะดังนี้

- (1) สถิติของผลผลิตไม่ดี
- (2) ต้นทุนในการดำเนินงานสูง
- (3) ขนาดของครัวเรือนผู้กู้มีขนาดใหญ่
- (4) อัตราส่วนหนี้สินหมุนเวียนต่อหนี้สินทั้งหมดมีอัตราส่วนสูง
- (5) อัตราส่วนหนี้สินหมุนเวียนต่อทรัพย์สินหมุนเวียนมีค่าของอัตราส่วนสูง

1.8.3 ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา

ในการศึกษาครั้งนี้ตัวแปรตามในการวิจัย คือ ประสิทธิภาพ ประสิทธิผล ความพอเพียง ความเป็นธรรมและความเสมอภาคของโครงการรับจำนำข้าวเปลือก โดยวิเคราะห์จากตัวแปรอิสระที่มีผลต่อตัวแปรตาม 3 ประเภท คือ

1. ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับโครงการฯ และการบริหารงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
 - ความชัดเจนของวัตถุประสงค์โครงการฯ
 - ความเพียงพอของทรัพยากรในการดำเนินการ
 - ความพร้อมของเจ้าหน้าที่สินเชื่อในการปฏิบัติงาน
 - ความรู้ความสามารถของเจ้าหน้าที่สินเชื่อ
 - การประชาสัมพันธ์โครงการ

- การวางแผน
 - การอำนวยความสะดวก
 - การควบคุมและติดตามผลการดำเนินงาน
2. ปัจจัยที่เกี่ยวกับเกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการฯ
- ความรู้ความเข้าใจในวัตถุประสงค์ของโครงการ
 - การรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับโครงการฯ
 - ความคิดเห็นของเกษตรกรต่อบริการของ ธ.ก.ส.
 - ความคิดเห็นของเกษตรกรต่อโครงการฯ
 - รายได้
 - ภาระหนี้สิน
3. ปัจจัยส่วนบุคคลของ
- เจ้าหน้าที่สินเชื่อ ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ระยะเวลาการทำงาน
 - เกษตรกร ได้แก่ สถานะในการเข้าร่วมโครงการฯ เพศ อายุ สถานะที่อยู่อาศัย ระดับการศึกษา จำนวนสมาชิกในครอบครัว อาชีพหลัก อาชีพรอง

แบบสอบถามสำหรับเจ้าหน้าที่สินเชื่อ

ตัวแปร	ลำดับที่แบบสอบถาม
1. เพศ	ข้อ 1
2. ระดับการศึกษา	ข้อ 2
3. ระยะเวลาทำงาน	ข้อ 3
4. ความชัดเจนของวัตถุประสงค์	ข้อ 4-6
5. ความรู้ความสามารถของเจ้าหน้าที่สินเชื่อ	ข้อ 7-12
6. การมีส่วนร่วมในการวางแผน	ข้อ 13-14
7. การจัดหน่วยงาน	ข้อ 15-16
8. การอำนวยความสะดวก	ข้อ 17-19
9. การควบคุมและติดตามผลการปฏิบัติงาน	ข้อ 20-21
10. ความพร้อมของเจ้าหน้าที่สินเชื่อในการปฏิบัติงาน	ข้อ 24-28
11. ความเพียงพอของทรัพยากรในการดำเนินงาน	ข้อ 29-34
12. การประชาสัมพันธ์โครงการฯ	ข้อ 35-40
13. ปัญหาและข้อเสนอแนะ	ข้อ 22-23

แบบสอบถามสำหรับเกษตรกร

ตัวแปร	ลำดับที่แบบสอบถาม
1. สถานะในการเข้าร่วมโครงการ	ข้อ 1-2
2. เพศ	ข้อ 3
3. อายุ	ข้อ 4
4. ที่อยู่และสถานะที่อยู่อาศัย	ข้อ 5-6
5. ระดับการศึกษา	ข้อ 7
6. สถานภาพ	ข้อ 8
7. จำนวนสมาชิกในครอบครัว	ข้อ 9
8. สถานะของสมาชิกในครอบครัว	ข้อ 10-11
9. อาชีพหลัก	ข้อ 12
10. อาชีพรอง	ข้อ 13
11. จำนวนพื้นที่ในการเพาะปลูกและผลิตข้าวที่ได้รับ	ข้อ 14-20
12. รายได้ของเกษตรกร	ข้อ 21-22
13. ภาระหนี้สินของเกษตรกร	ข้อ 23-24
14. ความรู้ความเข้าใจของเกษตรกรต่อโครงการฯ	ข้อ 25-31
15. ระดับความคิดเห็นของเกษตรกรต่อโครงการฯ	ข้อ 32-40
16. ระดับความคิดเห็นของเกษตรกรต่อบริการของ ช.ก.ส.	ข้อ 33-48
17. การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร	ข้อ 49-50
18. ปัญหาและข้อเสนอแนะ	ข้อ 51-52

1.8.4 กรอบแนวคิดในการศึกษา

ปัจจัยส่วนบุคคลของเจ้าหน้าที่สินเชื่อและเกษตรกร	
เจ้าหน้าที่สินเชื่อ	เกษตรกร
- เพศ - ระดับการศึกษา - ระยะเวลาในการทำงาน	- สถานะในการเข้าร่วมโครงการฯ - เพศ - อายุ - สถานะที่อยู่อาศัย - ระดับการศึกษา - สถานภาพ - จำนวนสมาชิกในครอบครัว - อาชีพหลักและอาชีพรอง - ข้อมูลเกี่ยวกับปลูกข้าวและผลผลิต - รายได้ของเกษตรกร - ภาระหนี้สินของเกษตรกร

1.9 ระเบียบวิธีวิจัย

1.9.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาเรื่องการประเมินผลโครงการรับจำนำข้าวเปลือก ประกอบไปด้วย 2 กลุ่มดังนี้

- (1) ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่สินเชื่อ ธ.ก.ส.

การประเมินความพร้อมของโครงการศึกษาข้อมูลโดยสุ่มตัวอย่างแบบง่ายจากประชากรของทั้ง 2 สาขา สาขาละ 6 คน รวมทั้งหมด 12 คน ส่วนการประเมินผลโครงการฯ ระหว่างการดำเนินงานและหลังการดำเนินงาน ศึกษาข้อมูลจากประชากรทั้งหมดของทั้ง 2 สาขา ซึ่งประกอบไปด้วยผู้ช่วยผู้จัดการฝ่ายสินเชื่อ 2 สาขา สาขาละ 1 คน และเจ้าหน้าที่สินเชื่อ ธ.ก.ส. สาขาสำนักงานกำแพง จำนวน 12 คนและสาขาสำนักงานป่าดอง จำนวน 14 คน รวมทั้งหมด 28 คน

- (2) เกษตรกร

ใช้การสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple random sampling) แบบมีระบบ โดยจัดเรียงลำดับหมายเลขประจำตัวของเกษตรกรที่เป็นสมาชิกของ ธ.ก.ส. โดยแบ่งสัดส่วนจำนวนกลุ่มตัวอย่างของ ธ.ก.ส. สาขาสำนักงานกำแพงต่อจำนวนเกษตรกรของ ธ.ก.ส. สำนักงานป่าดองคือ 4 : 1 เนื่องจากข้อมูลจำนวนผู้เข้าร่วมในโครงการรับจำนำข้าวเปลือกของปีการผลิตที่ผ่านมา เกษตรกรของ ธ.ก.ส. สาขาสำนักงานกำแพงมีมากกว่า ธ.ก.ส. สาขาสำนักงานป่าดองโดยจำนวนเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการฯ ของ ธ.ก.ส. สาขาสำนักงานกำแพงมีจำนวน 187 คน ธ.ก.ส. สาขาสำนักงานป่าดองจำนวน 42 คน รวมทั้งหมด 229 คน กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรในการคำนวณคือ

$$\begin{aligned}
 n &= \frac{N}{1 + Ne^2} \\
 \text{โดย } n &= \text{จำนวนกลุ่มตัวอย่าง} \\
 N &= \text{จำนวนประชากร} \\
 e &= \text{ความคลาดเคลื่อนของกลุ่มตัวอย่าง} \\
 n &= \frac{(187 + 42)}{1 + (229)(0.05)^2} \\
 &= \frac{229}{1 + 0.5725} \\
 &= \frac{229}{1.57} \\
 &= 145.85 \\
 &= 146
 \end{aligned}$$

กำหนดให้มีการคลาดเคลื่อนในการสุ่มตัวอย่างได้ร้อยละ 5 กำหนดจำนวนกลุ่มตัวอย่างจากสูตรได้เท่ากับ 146 ราย โดยกำหนดจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่เก็บตามสัดส่วนของประชากร กล่าวคือ จาก ธ.ก.ส. สาขาสำนักงาน 117 คน และสำนักงานป่าตองจำนวน 29 คน (สัดส่วนจำนวนเกษตรกรของ ธ.ก.ส. สันกำแพงต่อสำนักงานป่าตองคือ 4 : 1) และสุ่มตัวอย่างเกษตรกรผู้ให้ข้อมูลโดยการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย เก็บข้อมูล 2 ครั้ง คือ ระหว่างการดำเนินงานโครงการฯ และหลังการดำเนินงานโครงการฯ

ประเภทประชากร	จำนวนประชากร (คน)	ขนาดกลุ่มตัวอย่าง (คน)
<u>ประเมินความพร้อมของโครงการฯ</u>		
ผู้ช่วยผู้จัดการ	2	2
เจ้าหน้าที่สินเชื่อ	26	10
<u>ประเมินผลโครงการระหว่างดำเนินงานและหลังการดำเนินงาน</u>		
ผู้ช่วยผู้จัดการ	2	-
เจ้าหน้าที่สินเชื่อ	26	-
เกษตรกร	229	146

1.9.2 การเก็บรวบรวมข้อมูล

- (1) ข้อมูลปฐมภูมิ ได้แก่ สภาวะความพร้อมก่อนดำเนินงานโครงการฯ การประเมินผลโครงการระหว่างดำเนินงานโครงการฯ และหลังการดำเนินงานโครงการฯ ใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) กับผู้ช่วยผู้จัดการฝ่ายสินเชื่อ ของ ธ.ก.ส. ทั้ง 2 สาขา ส่วนเจ้าหน้าที่สินเชื่อและเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการฯ ใช้แบบสอบถาม 2 ช่วง คือ ระหว่างดำเนินงานโครงการฯ และหลังการดำเนินงานโครงการฯ
- (2) ข้อมูลทุติยภูมิ ได้แก่ ความเป็นมาของโครงการฯ แผนงานโครงการฯ นโยบายการดำเนินงานโครงการฯ และจำนวนผู้เข้าร่วมโครงการ รวบรวมข้อมูลจาก
 - เอกสารข้อมูลโครงการ ฯ ของ ธ.ก.ส. สาขาสำนักงานกำแพงและสาขาสำนักงานป่าตอง
 - สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
 - ห้องสมุดคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
 - ห้องสมุดคณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
 - สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยแม่โจ้

1.9.3 เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

- ผู้ช่วยผู้จัดการฝ่ายสินเชื่อของทั้ง 2 สาขา ใช้การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview)
- เจ้าหน้าที่สินเชื่อและเกษตรกรที่เข้าร่วม โครงการฯ ใช้แบบสอบถาม โดยแบ่งแบบสอบถามออกเป็น 2 ชุด คือ สำหรับเจ้าหน้าที่สินเชื่อและสำหรับเกษตรกร ดังนี้

ชุดที่ 1 สำหรับเจ้าหน้าที่สินเชื่อ แบ่งข้อมูลออกเป็น 2 ส่วนคือ

- ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับโครงการฯ ปัญหาและอุปสรรค ตลอดจนข้อเสนอแนะที่มีต่อโครงการฯ
- ส่วนที่ 2 ความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่สินเชื่อเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินงานโครงการฯ

ในส่วนที่ 2 ได้แบ่งระดับความคิดเห็นออกเป็น 5 ระดับ โดยใช้มาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) ในการกำหนดระดับคะแนนในความคิดเห็นแต่ละระดับ ดังนี้

คำตอบ	ระดับคะแนน
เห็นด้วยอย่างยิ่ง	5
เห็นด้วย	4
ไม่แน่ใจ	3
ไม่เห็นด้วย	2
ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง	1

ในการสรุปวิเคราะห์หาผลสรุปของระดับความคิดเห็นใช้ค่าเฉลี่ยถ่วงน้ำหนัก (Weight mean score) ซึ่งมีสูตรในการหาค่าเฉลี่ย คือ

$$WMS = \frac{5f_1 + 4f_2 + 3f_3 + 2f_4 + 1f_5}{TNR}$$

WMS = ค่าเฉลี่ยถ่วงน้ำหนัก

f_1 = ความถี่ของคำตอบเห็นด้วยอย่างยิ่ง

f_2 = ความถี่ของคำตอบเห็นด้วย

f_3 = ความถี่ของคำตอบไม่แน่ใจ

f_4 = ความถี่ของคำตอบไม่เห็นด้วย

f_5 = ความถี่ของคำตอบไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง

TNR = จำนวนตัวอย่างทั้งหมด

ชุดที่ 2 สำหรับเกษตรกร แบ่งข้อมูลออกเป็น 5 ส่วนคือ

- ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของเกษตรกร
- ส่วนที่ 2 ความรู้ ความเข้าใจในโครงการรับจำนำข้าวเปลือก
- ส่วนที่ 3 ระดับความคิดเห็นของเกษตรกรต่อโครงการฯ และการให้บริการของ ธ.ก.ส.
- ส่วนที่ 4 การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร
- ส่วนที่ 5 ปัญหาและข้อเสนอแนะ

ในส่วนที่ 3 ได้แบ่งระดับความคิดเห็นออกเป็น 3 ระดับคือ เห็นด้วย ไม่แน่ใจ และไม่เห็นด้วย โดยใช้มาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) ในการกำหนดระดับคะแนนในความคิดเห็นแต่ละระดับ ดังนี้

คำตอบ	ระดับคะแนน
เห็นด้วย	3
ไม่แน่ใจ	2
ไม่เห็นด้วย	1

ในการสรุปวิเคราะห์หาผลสรุปของระดับความคิดเห็นใช้ค่าเฉลี่ยถ่วงน้ำหนัก (Weight mean score) ซึ่งมีสูตรในการหาค่าเฉลี่ย คือ

$$WMS = \frac{3 f_1 + 2 f_2 + 1 f_3}{TNR}$$

WMS = ค่าเฉลี่ยถ่วงน้ำหนัก

f_1 = ความถี่ของคำตอบเห็นด้วย

f_2 = ความถี่ของคำตอบไม่แน่ใจ

f_3 = ความถี่ของคำตอบไม่เห็นด้วย

TNR = จำนวนตัวอย่างทั้งหมด

1.9.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

(1) ข้อมูลเชิงคุณภาพ

ใช้การวิเคราะห์เนื้อหาบรรยายเป็นบทพรรณนาในข้อมูลเกี่ยวกับสภาวะแวดล้อมความพร้อมก่อนดำเนินงาน ส่วนข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อสภาวะแวดล้อมก่อนดำเนินงาน ระหว่างดำเนินงาน และหลังการดำเนินงานโครงการฯ สรุปผลจากการสัมภาษณ์ผู้บริหารของ ธ.ก.ส. และการสังเกตแบบมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานโครงการฯร่วมกับเจ้าหน้าที่สินเชื่อของ ธ.ก.ส. บรรยายเป็นบทพรรณนา และสรุปประเด็นเป็นข้อๆ

(2) ข้อมูลเชิงปริมาณ

การวิเคราะห์สรุปผลระดับความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่สินเชื่อและเกษตรกรที่ใช้วิธีการวิเคราะห์ทางสถิติด้วยค่าความถี่ ค่าร้อยละด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป SPSS /Windows และค่าเฉลี่ยถ่วงน้ำหนัก (Weighted mean score)